

การเสริมสร้างกลไกส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีด้วยทฤษฎีแรงจูงใจ Strengthening the Mechanism to Enhance the Study of Pariyatti Dhamma in the Department of Pali through Theories of Motivation

บทคัดย่อ

บทความนี้ศึกษากลไกส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในประเทศไทยที่ได้ดำเนินการเรื่อยมาแต่อดีต จนในปัจจุบันดำเนินงานภายใต้พระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2562 โดยคณะทำงานนั้นต้องเผชิญกับความท้าทายหลายด้านท่ามกลางบริบทการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลก เช่น จำนวนผู้เข้ามามีชีวิตเรียนลดลง ขวัญและกำลังใจของผู้ปฏิบัติหน้าที่ การวางแผนระยะยาว ความเป็นอยู่ของบุคลากร ความมั่นใจในอนาคตการทำงาน สรุปว่าการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในปัจจุบัน บุคลากรต้องการขวัญและกำลังใจ การเอาใจใส่ความเป็นอยู่และความรู้สึกจากผู้มีอำนาจและความเชื่อมั่นและมั่นคงในอนาคตของตัวผู้ปฏิบัติงาน ด้วยเหตุดังกล่าวผู้เขียนได้นำแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจประกอบกับการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อนำเสนอการเสริมสร้างกลไกส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีด้วยทฤษฎีแรงจูงใจ คือ 1.) เชิญชวนผู้ที่กำลังศึกษา 2.) ให้คุณค่าบุคลากรรุ่นพี่ 3.) มีผู้ใหญ่คอยให้การสนับสนุนอย่างใกล้ชิด 4.) จัดตั้งกลุ่มร่วมคิดพัฒนา

ARTICLE INFO:

Author:

1. พระมหาจักรธร อดตโร (ขจรไชยกูล)

Phramaha Chaktorn Atthadharo

(khajornchaikul)

นักวิชาการอิสระ

Independent scholar

E-mail: chaktorn.kaj@student.mbu.ac.th

Corresponding Author:

2. พระสุทธิสารเมธี

Phra Suthisanmethi

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬารามราชวิทยาลัย

Graduate School,

Mahamakut Buddhist University

3. อริสา สายศรีโกศล

Arisa Saisrikosol

คณะศาสนาและปรัชญา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬารามราชวิทยาลัย

Faculty of Religion and Philosophy,

Mahamakut Buddhist University

คำสำคัญ : กลไกส่งเสริม, การศึกษา,
พระปริยัติธรรม, บาลี

Keywords : Mechanism to Enhance,
Study, Parayatti Dhamma, Pali

Article history:

Received : 21/10/67

Revised : 05/11/67

Accepted : 11/11/67

Abstract

This article examines the mechanism in place to support the study of Parayatti Dhamma in the Department of Pali in Thailand, which operates under the Buddhist Scriptures Study Act of 2562 B.E. The personnel of the study of Parayatti Dhamma in the Pali department

faces multifaceted challenges amidst rapidly changing societal context: the declining number of ordination, the morale of the staff, long-term planning, livelihood, and confidence in future job security. Altogether, the staff desire morale, attentiveness to their livelihood and feelings from the authority, and a trust in a more secure future. To address these challenges, the author draws upon theories of motivation and interviews with experts to propose a mechanism to foster the study of Parayatti Dhamma in the Department of Pali: praising the learners, valuing upper-division personnel, offering close support by the authority, and forming a collaborative development group.

กลไกส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

กลไกส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในประเทศไทยนั้นมีหลักฐานปรากฏมาแต่ครั้งอดีต โดยคำว่า กลไก หมายถึง ขั้นตอนการดำเนินงานต่างๆที่มีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบโดยอาศัยบุคลากร ทรัพยากร กฎเกณฑ์ มาตรการ แนวปฏิบัติ และปัจจัยต่างๆ เป็นกลไกในการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย(สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา, 2552: 162) อีกความหมายหนึ่ง กลไก หมายถึง สิ่งที่ทำให้ระบบมีการดำเนินการหรือเคลื่อนไหวหรือขับเคลื่อนอยู่ได้โดยต้องมีการกำหนดหรือจัดสรรทรัพยากรต่างๆ ในองค์กร ไม่ว่าจะเป็นคน เงิน วิธีการ อุปกรณ์ การจัดองค์กร หน่วยงานหรือกลุ่มบุคคลเป็นผู้ดำเนินงานให้ระบบขับเคลื่อน (สุบรรณ เอี่ยมวิจารณ์, 2561: 2-6) ส่วนการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนั้น หมายถึง การศึกษาพระพุทธศาสนาในภาคภาษาบาลี ซึ่งเป็นการศึกษาพระปริยัติธรรมที่มีมาแต่โบราณ เนื่องด้วยว่า พระไตรปิฎกหรือคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาในโบราณนั้นนิยมจารึกด้วยภาษาบาลีคณะสงฆ์จึงจัดให้มีการเรียนการสอนในภาคภาษาบาลี เพื่อให้พระภิกษุ สามเณร มีความรู้ ความเข้าใจภาษาบาลี อย่างถ่องแท้ กว้างขวาง และลึกซึ้ง เพราะความรู้ภาษาบาลีเป็นเสมือนหนึ่งกุญแจไขพระไตรปิฎกเพื่อศึกษาคำสอนขององค์พระศาสดา สัมมาสัมพุทธเจ้า (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ) ในปัจจุบันอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2562

กลไกส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนั้นมีหลักฐานปรากฏตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย เมื่อครั้งพ่อขุนรามคำแหงประดิษฐ์ขึ้นครองราชย์ในปี พ.ศ. 1820 ได้มีการอาราธนาพระสงฆ์ลังกาวงศ์ผู้ทรงพระไตรปิฎกจากนครศรีธรรมราชมาจำพรรษา ณ สุโขทัย ต่อมา พ.ศ. 1897 พระเจ้าลิไทยทรงเสด็จพระสงฆ์เข้าไปเรียนพระไตรปิฎก จนกระทั่งถึง พ.ศ. 2020 พระเจ้าติโลกราชแห่งอาณาจักรล้านนาได้ปรากฏนักปราชญ์แต่งคัมภีร์ภาษาบาลีหลายรูป นับเป็นยุคที่การศึกษาภาษาบาลีเจริญรุ่งเรืองที่สุดในล้านนาไทย (พระราชวรมณี ประยูรธ ปยุตโต, 2530: 260-294) ต่อมาในสมัยกรุงศรีอยุธยา พระเจ้าบรมโกศได้มีพระบรมราชโองการว่า ผู้ที่จะเข้ารับราชการสนองพระเดชพระคุณได้นั้นต้องบรรพชาอุปสมบทก่อน (พระราชวรมณี ประยูรธ ปยุตโต, 2530: 32-33) ได้มีบันทึกของบาทหลวง เดอ ชัวซีย์ กล่าวว่า ในกรุงศรีอยุธยามีพระสงฆ์จำพรรษากว่า 20,000 รูป สาเหตุของการบวชนั้น บางคนเพื่อศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย บางคนเพื่อเลี้ยงการถูกเกณฑ์ไปทำงาน บางคนบวชเพื่อได้รับความเคารพจากพระมหากษัตริย์และขุนนางชั้นผู้ใหญ่ (บาทหลวง เดอ ชัวซีย์, 2550: 242) ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 1 ได้ทรงให้จัดทำบัญชีรายชื่อพระสงฆ์ที่เป็นครูสอนพระไตรปิฎก มีการพระราชทานผ้าไตรจีวรอย่างดีแด่พระสงฆ์เหล่านั้น ส่วนพระภิกษุสามเณรที่ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ทรงให้พระราชทานจตุปัจจัยตามความเหมาะสมกับภูมิความรู้ (สุวิทย์ ธีรศาศวัต, 2561: 157) สมัยรัชกาลที่ 2 ทรงโปรดให้สมเด็จพระ

พระสังฆราชเป็นประธานจัดการปฏิรูปการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมเพื่อให้ภิกษุสามเณรศึกษาเล่าเรียนมากขึ้น โดยจัดให้สอบเป็นประโยค 9 สอบวัดผลโดยการสอบปากเปล่าตามที่พระเถระผู้เป็นกรรมการจะกำหนดให้แปล สมัยรัชกาลที่ 3 ทรงตั้งบาเรียนวังหน้าสำหรับผู้แปลได้ 2 ประโยค เมื่อได้ 3 ประโยคจะเป็นบาเรียนวังหลวง (พระมหาธีรสุข ธรรมสาร, 2554: 60-61) รัชกาลที่ 5 เปลี่ยนมาเป็นระบบการจับเวลาสอบเป็นใช้นาฬิกาจับเวลาแทนการจุดเทียนไขที่จะเลิกสอบเมื่อเทียนไขละลายหมดและจัดสอบปีละสองครั้งตั้งแต่ 2436 เป็นต้นมา ในสมัยรัชกาลที่ 6 จัดการศึกษาแยกเป็นแผนกธรรมและบาลี เปลี่ยนจากการสอบปากเปล่ามาเป็นการเขียนและใช้มาจนปัจจุบัน (พระมหาศรวิทย์ สิริวิธโน, 2557: 82) รัชกาลที่ 7 จะต้องเรียนบาลีใหญ่หรือมูลกัจจายน์ก่อนจึงแปลชั้นที่ 1 สมัยรัชกาลที่ 8 ยกเลิกการสอบบาลีสนามหลวงโดยการใช้อักษรขอมแล้วใช้อักษรไทย ในรัชกาลที่ 9 จนถึงรัชกาลปัจจุบัน เมื่อปี พ.ศ. 2507 มีการปรับปรุงหลักสูตรใช้ชื่อว่า บาลีแผนใหม่ ปัจจุบันถูกยกเลิก พ.ศ. 2548 มีมติให้มีการสอบซ่อมในรายวิชาที่ไม่ผ่านสำหรับประโยค 1-2 ถึง ประโยค ป.ธ.5 ปัจจุบันได้มีการตราพระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2562 ที่กำหนดให้มีการจัดการเรียนการสอน การประกันคุณภาพและการกำหนดวิทยฐานะเพื่อให้การศึกษาพระปริยัติธรรมได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพมากขึ้น เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2563 มีการออกข้อบังคับคณะกรรมการการศึกษาพระปริยัติธรรมว่าด้วยโครงสร้างการบริหารงานและการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมและสถานศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2563 ซึ่งกำหนดโครงสร้างของสำนักงานมารองรับงานด้านต่างๆ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีได้มีบุคลากรสำคัญที่มีบทบาทและได้รับการยอมรับทั้งในและต่างประเทศ ได้สร้างคุณค่าและคุณงามความดีให้กับทั้งฝ่ายกิจการพระพุทธศาสนาและฝ่ายบริหารการงานทางโลกทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ (พระมหาขวัญชัย, (2560: 91) อาทิ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) มีผลงานทางวิชาการทางพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมากและได้รับการยกย่องจากทั้งในประเทศและต่างประเทศ ผลงานของท่านได้รับรางวัลคุชกุ๊ปบัณฑิตกิตติมศักดิ์จากหลายสถาบันทั่วโลกและยังได้รับรางวัลการศึกษาเพื่อสันติภาพจากองค์การยูเนสโก (UNESCO Price for Peace Education) นับว่าเป็นคุณูปการต่อวงการการศึกษาพระพุทธศาสนาทั้งในและต่างประเทศเป็นอย่างยิ่ง พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) เป็นศาสตราจารย์ สาขาปรัชญามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เมื่อปี พ.ศ. 2546) มีผลงานและตำแหน่งทางการปกครองมากมาย ศาสตราจารย์พิเศษ จานงค์ ทองประเสริฐ ป.ธ.9 อดีตผู้อำนวยการกองศิลปกรรม ราชบัณฑิต, เลขาธิการราชบัณฑิตสถาน พ.ศ. 2538-2542 เลขาธิการและรองอธิการบดีฝ่ายวิชาการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2497-2507 เป็นอุปนายกสภามหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาแห่งโลก. กรรมการวิชาการของราชบัณฑิตยสถาน ฯลฯ เสถียรพงศ์ วรรณปก เป็นราชบัณฑิต ประเภทปรัชญา สาขาศาสนศาสตร์ เป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ. 2549-2551 และอีกมากมาย ศาสตราจารย์ ดร. อุทิศ ศิริวรรณ ได้สร้างผลงานเขียนและจัดทำตำราพระพุทธศาสนาไว้มากมาย โดยเฉพาะเกี่ยวกับบาลี คือ ชุดธรรมบทแปลโดยพยัญชนะทั้ง 8 ภาค ได้รับพระราชทานรางวัลเสมาธรรมจักรทองคำในฐานะผู้ทำคุณประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา สาขากาถะหนังสือทางพระพุทธศาสนาจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อปี พ.ศ. 2539 พันเอก สุธี สุขสกุล อนุศาสนาจารย์กรมทหารสื่อสารโดดเด่นทางด้านการศึกษาประชาสัมพันธ์ เป็นนักจัดรายการวิทยุหลายรายการทั้งยังส่งเสริมและอนุรักษ์การคัดลายมือไทยสวยงามอีกด้วย นี่เป็นตัวอย่างของบุคลากรที่ทรงคุณค่า

ในปัจจุบันได้มีปัญหที่เกิดขึ้นหลายประการ อาทิ อัตราส่วนระหว่างพระผู้สอนกับพระผู้เรียนไม่สมดุลกัน ผู้เรียนมีอัตราสูงกว่าผู้สอนและพระทำงานมาก (พระพรหมคุณาภรณ์ ปอ ปยุตฺโต, 2559: 15) จากข้อมูล

เชิงปริมาณการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี จำนวนพระภิกษุสามเณรขาดสอบและสอบตกเป็นจำนวนมากติดต่อกันมาหลายสิบปี จำนวนผู้สอบได้มีแนวโน้มลดลง (พระไพศาล วิสาโล, 2546: 286) จากรายงานวิชาการการศึกษาคณะสงฆ์กับการปฏิรูปการศึกษา เสนอว่า การศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งสามแผนกควรดำเนินการอย่างมีระบบที่มีส่วนเกื้อกูลซึ่งกันและกัน รัฐควรจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการศึกษาของคณะสงฆ์ให้เท่าเทียมกับงบประมาณที่ให้แก่อสถานศึกษาที่รัฐจัด ควรจัดตั้งสถาบันผลิตครูสอนพระปริยัติธรรมและจริยธรรมให้มีสถานภาพเช่นเดียวกับราชภัฏเพื่อสร้างบุคลากรที่มีคุณภาพ ควรพัฒนาบุคลากรด้านการเรียนการสอนพัฒนาหลักสูตรการศึกษาคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพและเอื้อต่อการพัฒนาดำเนินงานด้านพระพุทธศาสนาควรมีการจัดสรรเคลื่อนความถี่เพื่อการเรียนพระพุทธศาสนาหรือสอนบาลี นักธรรมแก่พระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชน ควรส่งเสริมสนับสนุนการสร้างแรงจูงใจเพื่อผลิตสื่อการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ผู้สอนควรผ่านการเรียนหรือฝึกอบรมวิชาชีพครูเพื่อให้มีทักษะและจิตวิทยาในการสอน ควรมีการฝึกอบรมการบริหารหลักสูตรเหมือนหลักสูตรสมัยใหม่ เช่น มีอาจารย์ประจำหลักสูตร อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร และคำอธิบายรายวิชา ควรปรับปรุงหลักสูตรที่ล้าสมัยจากง่ายไปหายากและควรรับดำเนินการเพื่อให้ทันการเปลี่ยนแปลงของบ้านเมืองและสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2562 และข้อบังคับคณะกรรมการการศึกษาพระปริยัติธรรมว่าด้วยโครงสร้างการบริหารและการจัดงานและการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมและสถานศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2563 (รายงานวิจัยเรื่องแนวทางปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์ไทย 2563 หน้า ข.)

สรุปได้ว่า กลไกส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี มีความเป็นมายาวนานแต่ครั้งอดีต โดยผู้เกี่ยวข้องได้มีส่วนในการหาทางปรับปรุงหลักสูตรและบริหารจัดการศึกษาและสร้างกลไกเพื่อส่งเสริมให้ผู้เข้ามาบวชศึกษาเล่าเรียนอย่างต่อเนื่องจนมีผู้ที่สำเร็จการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีที่มีความเข้าใจหลักธรรมคำสอนและสามารถนำมาปฏิบัติและบอกสอนเพื่อพัฒนาชีวิตจิตใจและสังคมทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ให้เห็นเป็นประจักษ์ต่อชาวไทยและชาวโลกมากมายสืบมาจนถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตามปัญหาในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลียังคงเกิดขึ้นตลอดเวลาท่ามกลางบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต่างทำงานอย่างหนักเพื่อรักษาพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาและศาสนทายาทให้เป็นหลักใจและแนวทางดำเนินชีวิตไปสู่ความสันติสุขคู่ผืนแผ่นดินไทยสืบต่อไป โดยปัจจุบันการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2562

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจ

จากที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับกลไกการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ผู้เขียนได้นำแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจมาใช้ในการเสริมสร้างกลไกส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมให้เกิดผลสัมฤทธิ์ยิ่งขึ้น เนื่องจากนักจิตวิทยาการศึกษาหลายท่านยอมรับว่าการนำทฤษฎีแรงจูงใจมาใช้ในการส่งเสริมการเรียนรู้นั้นสามารถผลักดันและส่งเสริมพฤติกรรมและกำหนดทิศทางไปสู่เป้าหมายที่ต้องการได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

คำว่า แรงจูงใจ มาจากภาษาละตินว่า *movere* หมายถึงการเคลื่อนที่หรือการเคลื่อนไหว (Pintrich & Schunk, 1996) มีนักวิชาการให้ความหมายคำว่าแรงจูงใจดังนี้

Pintrich & Schunk (1996) กล่าวว่า แรงจูงใจ หมายถึงสิ่งที่สามารถทำให้เดินต่อไป เคลื่อนไปข้างหน้าได้และช่วยให้ทำงานได้ประสบผลสำเร็จ

Reeve (1996) กล่าวว่า แรงจูงใจ หมายถึง กระบวนการภายในที่กำหนดพฤติกรรมต่างๆ ที่ทำให้เกิดพลังและมีทิศทาง แรงจูงใจนั้นได้มาจากแหล่งต่างๆ ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจ ความต้องการและอารมณ์

ดารณี พานทองและสุรเสกข์ พงษ์หาญยุทธ (2542) กล่าวว่า แรงจูงใจ หมายถึงการนำเอาปัจจัยต่างๆ มาเป็นแรงผลักดันให้บุคคลแสดงพฤติกรรมออกมาอย่างมีทิศทาง เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายหรือเป้าหมายที่ต้องการ

ประวีณา เอี่ยมยี่สุน (2553) กล่าวว่า แรงจูงใจ หมายถึงภาวะที่อยู่ภายในจิตใจของบุคคล เป็นภาวะที่ทำให้บุคคลนั้นเริ่มกระทำพฤติกรรมบางอย่าง มีความเพียรพยายามที่จะทำ และการที่ยังคงกระทำพฤติกรรมต่อไป พฤติกรรมในที่นี้เป็นพฤติกรรมที่มีเป้าหมายกำหนด โดยแรงผลักดันที่ทำให้เกิดพฤติกรรมนั้นอาจมาจากภายนอกหรือสิ่งสูงใจภายนอก หรือ เป็นแรงผลักดันที่มาจากภายในตัวบุคคลหรือสิ่งที่สูงใจภายใน

Lumsden (1994) ได้กล่าวถึงแรงจูงใจในการเรียนรู้ไว้ว่า หมายถึง ความต้องการของนักเรียนที่จะเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้และยังข้องเกี่ยวกับเหตุผลที่อยู่เบื้องหลังในการเลือกเข้าร่วมกิจกรรมนั้นๆ

จาริณี จันทศรี (2543) ได้กล่าวถึงแรงจูงใจในการเรียนรู้ไว้ว่า หมายถึงความต้องการของนักเรียนที่จะเข้าร่วมกิจกรรม กระบวนการเรียนรู้และกระบวนการซึ่งก่อให้เกิดพฤติกรรมต่างๆในการเรียนรู้ ซึ่งความต้องการดังกล่าวเป็นตัวกระตุ้นและควบคุมพฤติกรรมต่าง ๆ ของผู้เรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ แรงจูงใจมี 2 ประเภท คือ

1. แรงจูงใจภายใน (intrinsic motivation) หมายถึง สภาวะที่บุคคลต้องการทำกิจกรรมบางอย่างด้วยตนเอง เช่น ความพอใจ
2. แรงจูงใจภายนอก (extrinsic motivation) หมายถึงสภาวะที่บุคคลกระทำพฤติกรรมบางอย่างเพราะแรงกระตุ้นจากปัจจัยภายนอก เช่น รางวัลหรือคำชมเชย

ธรรมชาติของแรงจูงใจ ประกอบด้วย ดังนี้ คือ

1. ความต้องการ (needs) เป็นสภาพที่บุคคลขาดสภาวะสมดุลในตนเอง ทำให้เกิดแรงผลักดันเพื่อสร้างการปรับตัวให้เข้าสู่สภาวะสมดุลด้วยพฤติกรรม แบ่งเป็นความต้องการทางกาย เช่น ต้องการกินอาหาร ต้องการหายใจ และความต้องการทางสังคม เช่น การเป็นที่ยอมรับ ความรู้สึกมั่นคงปลอดภัย
2. แรงขับ (drive) เป็นแรงผลักดันที่เกิดจากความต้องการทางกายและสิ่งเร้าที่เกิดภายในตัวบุคคล นอกจากนี้ยังหมายถึงสภาพจิตที่เป็นผลเนื่องมาจากความต้องการทางกายด้วย
3. สิ่งล่อใจ (incentive) เป็นแรงจูงใจภายนอกที่ชักนำบุคคลให้มีพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งไปสู่จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้
4. การตื่นตัว (arousal) เป็นภาวะที่บุคคลพร้อมจะแสดงพฤติกรรม มีระดับสูง กลางและต่ำ
5. ความคาดหวัง (expectancy) การตั้งความคาดหวังในสิ่งที่จะเกิดขึ้นก่อให้เกิดเป็นแรงผลักดัน
6. การตั้งเป้าหมาย (goal setting) การกำหนดทิศทางและจุดหมายของการกระทำ จัดเป็นแรงจูงใจภายในของบุคคลนั้น

การเสริมสร้างกลไกส่งเสริมด้วยแรงจูงใจมีดังนี้ คือ

1. การให้รางวัลที่เป็นรูปธรรม (tangible reward strategy) เช่น มอบเกียรติบัตร ทุนการศึกษา สามารถสร้างความพึงพอใจและช่วยกระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจ (Pintrich & Schuck, 1996)

2.) การให้รางวัลที่เป็นนามธรรม (intangible reward strategy) เช่น การกล่าวแสดงความชื่นชม สามารถสร้างความพึงพอใจและช่วยกระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจ (Pintrich & Schuck, 1996)

3.) การสร้างความเชื่อมั่น (confidence strategy) สร้างความเชื่อมั่นให้นักเรียนทราบถึงความเป็นไปได้ของการที่จะประสบความสำเร็จ (Keller, 1987; Newby, 1991)

4.) การให้ความร่วมมือของฝ่ายปกครองที่มีอำนาจ (cooperation with parents strategy) ผู้ปกครองให้ความร่วมมือในการจัดการเรียนการสอนพร้อมทั้งส่งเสริมและสนับสนุน (สุรางค์ ไคว์ตระกูล, 2555)

สรุป การเสริมสร้างกลไกเสริมสร้างโดยใช้ทฤษฎีแรงจูงใจสามารถสร้างพฤติกรรมของบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาให้ดำเนินไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ได้ โดยมีปัจจัยที่สำคัญคือ ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก และการสร้างแรงจูงใจมีหลายวิธีโดยศึกษาได้จากธรรมชาติของแรงจูงใจ และสามารถเลือกใช้วิธีที่เหมาะสมกับบริบทของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีได้ เช่น การให้รางวัล การสร้างความเชื่อมั่น และการดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดของผู้ปกครองหรือผู้มีอำนาจ

การเสริมสร้างกลไกส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีด้วยทฤษฎีแรงจูงใจ

ในปัจจุบันกลไกส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนั้นดำเนินงานภายใต้พระราชบัญญัติพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2562 ที่กำหนดให้มีการจัดการเรียนการสอน การประกันคุณภาพและการกำหนดวิทยฐานะ เพื่อให้การศึกษาพระปริยัติธรรมได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพมากขึ้นและมีการออกข้อบังคับคณะกรรมการการศึกษาพระปริยัติธรรมว่าด้วยโครงสร้างการบริหารงานและการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมและสถานศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2563 ซึ่งกำหนดโครงสร้างของสำนักงานมารองรับงานด้านต่างๆ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นเพื่อเสริมสร้างกลไกส่งเสริมแรงจูงใจการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีให้เกิดผลสัมฤทธิ์มากยิ่งขึ้น ผู้ศึกษาได้นำแนวคิดทฤษฎีแรงจูงใจมาบูรณาการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนสู่เป้าหมายให้ดียิ่งขึ้น คือ

1. **เชิดชูเกียรติผู้ศึกษา** การมอบความยกย่องเชิดชูเกียรติผู้ศึกษาภาษาบาลีดังที่ได้มีการให้คำนำหน้าว่า พระมหา เพื่อยกย่องเชิดชูเกียรติผู้มีความรู้ภาษาบาลีมาแต่ครั้งอดีต จวบจนถึงปัจจุบัน รวมถึงการได้รับพระราชทานแต่งตั้งเปรียญจากพระมหากษัตริย์หรือผู้แทนพระองค์ อาทิ สมเด็จพระสังฆราช ได้สร้างความปิติและภาคภูมิใจให้ผู้ศึกษาตลอดจนถึงวงศ์ตระกูลเป็นอย่างมาก สิ่งเหล่านี้ยังมีส่วนสำคัญที่ให้ผู้ศึกษาภาษาบาลีแม้จะเหนื่อยยากแต่ก็ยังขยันพยายาม การส่งเสริมหากเพิ่มเติมจะทำให้เกิดแรงผลักดันในการศึกษามากขึ้น โดยต้องเสริมสร้างทั้งปัจจัยภายในและภายนอก โดยควรปลูกฝังคุณค่าของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเพื่อให้ผู้ศึกษาเข้าใจถึงความสำคัญของพระบาลีว่าเป็นธุระสำคัญในพระพุทธศาสนามาแต่เดิมและเป็นรากฐานสู่ความเข้าใจหลักคำสอนจนถึงเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้อง รวมถึงเป็นความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในประเทศไทยอีกด้วย อาทิ การให้คุณค่าโดยการมอบรางวัล ทุนการศึกษาหรือมอบเกียรติบัตร ตำแหน่งครูอาจารย์ตามขั้นความรู้ชั้นๆ อย่างเป็นทางการ โดยมีพิธีมอบอย่างเป็นทางการ โดยกำหนดวาระอย่างชัดเจนในปฏิทินการศึกษาเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีวิริยะอุตสาหะในการศึกษาเล่าเรียน

2. **ให้คุณค่าบุคลากรที่จบการศึกษาไปแล้ว** เนื่องด้วยการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีต้องใช้เวลายาวนานและผู้ศึกษาและผู้จัดการศึกษาจะต้องสละกิจกรรมอื่นเกือบทั้งหมดเพื่อทุ่มเทให้เวลากับการเรียนการสอนและบริหาร ดังนั้นการทำให้บุคลากรที่กำลังปฏิบัติหน้าที่ได้เห็นตัวอย่างอันเป็นรูปธรรมของผู้ที่

จบการศึกษาไปก่อนหน้านี้ ทั้งฝ่ายผู้บริหารและนักเรียนว่ามีเส้นทางไป ไม่เคว้งคว้าง โดดเดี่ยว ย่อมสร้างความเชื่อมั่นและเป็นแรงผลักดันให้ปฏิบัติหน้าที่ของตนได้อย่างเต็มความสามารถโดยควรปลูกฝังคุณค่าของการศึกษาพระปริยัติธรรมว่าสามารถสามารถสร้างคุณค่าและคุณประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคมได้ตลอดชีวิต ไม่ว่าจะผู้ศึกษาจะยังคงบวชเป็นบรรพชิตหรือมีเหตุให้ต้องลาสิกขา ก็ยังสามารถสร้างคุณค่าและช่วยเหลือกิจการงานของพระพุทธศาสนาได้และจัดให้มีการมอบหมายตำแหน่งบริหารและนิยัตินักบวชแก่ทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ที่เหมาะสมกับบริบทและหน้าที่อย่างเป็นรูปธรรมเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจทั้งบุคลากรที่จบการศึกษาไปแล้วอย่างเห็นคุณค่าเพื่อแสดงให้บุคลากรรุ่นต่อไปได้เห็นภาพและเกิดความเชื่อมั่นว่าการศึกษาจะมีภาพอนาคตเป็นอย่างไร

3. ความเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดของผู้ปกครองที่มีอำนาจ คณะผู้ปกครองและผู้มีอำนาจมีผลทางด้านกำลังใจของคณะผู้ทำงานและนักเรียนเป็นอย่างมาก หากผู้ใหญ่เข้ามาดูแลใส่ใจ สอบถามความเป็นอยู่และการเรียนอยู่เสมอ ย่อมเป็นแรงผลักดันให้ทุกฝ่ายมีความมุ่งมั่นและมีแรงใจในการทำหน้าที่ของตนอย่างเต็มความสามารถโดยควรปลูกฝังถึงบทบาทและหน้าที่ที่ผู้ศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีจะต้องรับผิดชอบในทุกฐานะ ตั้งแต่เริ่มเป็นนักเรียนจนกระทั่งจบแล้วไปเป็นครูอาจารย์หรือผู้บริหาร ผู้ปกครองและจัดให้มีตารางการเยี่ยมเยียนของผู้มีอำนาจอย่างสม่ำเสมอ เอาใจใส่ ใต้อาการถึงการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรปฏิบัติงานรุ่นปัจจุบันและร่วมวางแผนระยะยาว รวมถึงร่วมแก้ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและใส่ใจอยู่เสมอ

4. การสร้างความรู้สึกรักเป็นกลุ่มหรือหมู่คณะ โดยควรปลูกฝังความรู้สึกรักและผูกพันในกลุ่มผู้ศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีตั้งแต่แรกเริ่มการศึกษาและจัดกิจกรรมสร้างความเป็นปึกแผ่น อาทิ กำหนดวันเปรียญธรรม มีการจัดกิจกรรมพบปะ สังสรรค์พูดคุยเพื่อให้เกิดความรัก ความสมัครสมานสามัคคีและมีบรรยากาศของรุ่นพี่ช่วยรุ่นน้อง หรือมีการนำเสนอสิ่งใหม่ ๆ ในการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีให้กับที่ประชุมได้

สรุปได้ว่า การเสริมสร้างกลไกส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์ในปัจจุบันนั้น อยู่ภายใต้พระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรมซึ่งกำหนดหน้าที่และการปฏิบัติงานไว้อย่างชัดเจนอยู่แล้ว ส่วนในการปฏิบัติตามแนวทางของพระราชบัญญัติพระปริยัติธรรมนั้น สามารถนำทฤษฎีแรงจูงใจเข้ามาส่งเสริมเพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยการศึกษาบริบทโดยรวมแล้วเสริมสร้างแรงจูงใจเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น รวมถึงส่งเสริมปัจจัยที่จะทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพดีขึ้นผ่านกิจกรรมต่าง ๆ

คำสัมภาษณ์

1. พระอมราภิกขิต (ป.ธ. 9) จากการสัมภาษณ์ว่า “การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนั้นมีความสำคัญ เป็นการศึกษาจนถึงมูลรากของคำศัพท์บาลี ทำให้ผู้ที่มาศึกษามีความเข้าใจพุทธพจน์ได้ลึกซึ้ง อีกทั้งยังเป็นการรักษาคำสอนไม่ให้อันตรธานหายไป แนวทางที่จะส่งเสริมกุลบุตรให้ศึกษาพระปริยัติธรรม คือ คณะสงฆ์จะต้องมีวิธีในการค้นหาศาสนทายาทที่มีคุณสมบัติสามารถเรียนพระบาลีได้ เพราะผู้ที่เรียนพระบาลีต้องมีคุณสมบัติสำคัญหลายประการ เช่น มีความจำดี มีความขยัน อดทน มีวินัย เมื่อเรียนจนจบ 9 ประโยคแล้ว ควรดูแลเรื่องสวัสดิการและมีตำแหน่งหน้าที่รองรับ ทั้งในกรณีที่ยังพำนักที่นั่นบวชอยู่หรือลาสิกขาไปก็ตาม”

2. พระศรีวิจิตรวาทิ (ป.ธ.9) จากการสัมภาษณ์ว่า “ระบุในพระพุทธศาสนานี้มีสองอย่างคือ คันถุระและวิปัสสนาธุระ คันถุระคือการศึกษาคัมภีร์ก็คือการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในปัจจุบันนี้เอง

เมื่อศึกษาค้นถุระแล้วก็จะนำไปสู่วิปัสสนาธุระ หากปฏิบัติโดยไม่ศึกษาปริยัติ อาจจะปฏิบัติผิดทางได้ ดังในครั้งพุทธกาลที่มีลัทธิความเชื่อที่ยูนอกพุทธศาสนามากมาย ดังนั้นหากต้องการศึกษาพระพุทธานุสาสนาเพื่อให้เป็นหนทางนำเราออกจากทุกข์ จำเป็นต้องศึกษาให้ดีเพื่อการปฏิบัติที่ถูกต้อง เมื่อได้ศึกษาและปฏิบัติอย่างถูกต้องแล้ว ผู้นั้นจะเป็นกัลยาณมิตรของผู้อื่นคือคอยแนะนำแต่สิ่งที่ดี ไม่แนะนำผู้อื่นไปในทางที่ผิด ดังพุทธพจน์ที่ตรัสว่า จรธ ภิกขเว จาริกัม พุชชนหิตาย พุชชนสุขาย โลกานุกมปาย ภิกขุทั้งหลาย พวกเธอจงเที่ยวจาริกไปเพื่อแก้กมลหาชน เพื่อความสุขของมหาชน เพื่ออนุเคราะห์โลก ดังนั้นแนวทางในการสืบต่อการศึกษาพระปริยัติธรรม ต้องส่งเสริมให้สังคมตระหนักและเห็นประโยชน์ในเรื่องคุณค่าทางศีลธรรม ความดีงาม ต้องเน้นให้ความสำคัญที่ปัจจัยภายในว่าเป็นสิ่งจำเป็น มีความสำคัญและใช้ได้ในทุกยุคสมัย กลไกการส่งเสริมศาสนา ทายาท มีโครงการที่พระอาจารย์ได้มีส่วนร่วมและเริ่มทำแล้วคือโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วัดศรีสวัสดิ์นาราม จังหวัดเลย ได้มีการวางแผนระยะยาว มีการสอนทั้งหลักสูตรนักธรรมและบาลี รวมถึงวิชาสามัญ อีกทั้งยังเสริมสาระวิชาอื่นๆ ได้ทำมา 15 ปีแล้ว ปัจจุบันมีรุ่นที่สอบได้ประโยค 9 แล้ว 2 รูปและกลับมาเป็นผู้บริหารแล้ว สิ่งสำคัญคือความตั้งใจ การวางแผนระยะยาวและความร่วมมือจากทุกฝ่าย”

3. พระมหาวรุธ ธมมคุตโต (ป.ธ.8) จากการสัมภาษณ์ “การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เป็นเหมือนเสาหลักของพระพุทธศาสนาและเป็นกุญแจที่จะทำให้ผู้ศึกษาเข้าใจหลักธรรมคำสอน อีกทั้งยังเป็นเข็มทิศที่จะทำให้ผู้ศึกษา ปฏิบัติได้ถูกต้อง ไม่หลงทาง ปัจจุบัน การให้การศึกษาพระปริยัติได้ให้โอกาสทางการศึกษาแก่ประชาชน โดยบุตรหลานที่เข้ามาบวชจะได้รับทั้งความรู้และความประพฤติที่ดีงาม การส่งเสริมศาสนา ทายาทนั้น เนื่องด้วยเป็นงานการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เป็นงานที่หนัก ผู้รับหน้าที่ตรงนี้ต้องใช้กำลังกายใจเป็นอย่างมาก การที่ผู้ใหญ่เข้ามาคอยดูแลสอบถามถึงบุคลากรส่วนต่างๆ ที่ปฏิบัติหน้าที่อย่างใกล้ชิดจะสร้างขวัญและกำลังใจได้เป็นอย่างมากและจะได้รับทราบถึงการปฏิบัติงานรวมถึงสามารถช่วยให้คำแนะนำและช่วยเหลือหากเกิดปัญหาในระหว่างดำเนินงานอีกด้วย นอกจากนี้การประชาสัมพันธ์ข่าวสาร ความเคลื่อนไหวในการปฏิบัติหน้าที่การศึกษาให้สังคมได้รับรู้อย่างสม่ำเสมอ น่าจะทำให้ศาสนทายาทรุ่นต่อไปสนใจที่จะเข้ามาช่วยสืบสานงานการศึกษานี้ต่อไป”

สรุป

จากที่ได้ศึกษามานี้ทำให้ทราบถึงที่มาและความสำคัญของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีว่าเป็นธุระสำคัญมาแต่ครั้งพุทธกาลและเป็นกุญแจที่จำทำให้ผู้ศึกษาสามารถเข้าใจหลักธรรมคำสอนและนำไปปฏิบัติบอกสอนได้ รวมถึงยังเป็นเสาหลักที่จะทำให้พระพุทธศาสนาในประเทศไทยดำรงมั่นคงสืบไป โดยในการดำเนินงานนั้น มีอุปสรรคหลายอย่างเกิดขึ้นและผู้เกี่ยวข้องได้พยายามดำเนินการแก้ไขและปรับปรุงเรื่อยมาโดยผ่านกลไกส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเพื่อธำรงรักษาพระธรรมวินัยและศาสนทายาทสืบมา ปัจจุบันได้ดำเนินงานภายใต้พระราชบัญญัติพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2562 โดยมีการกำหนดหน้าที่และแผนงานบริหารไว้อย่างชัดเจนเพื่อให้ทันต่อปัญหาต่าง ๆ และความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในโลกปัจจุบันประกอบกับสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ สรุปได้ว่าการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในปัจจุบัน บุคลากรต้องการขวัญและกำลังใจ การเอาใจใส่ความเป็นอยู่และความรู้สึกจากผู้มีอำนาจและความเชื่อมั่นและมั่นคงในอนาคตของตัวผู้ปฏิบัติงานและเพื่อการรักษาพระธรรมวินัยและศาสนทายาทเพื่อให้เป็นหลักและแนวทางในการพัฒนาชีวิตจิตใจและสังคมให้เกิดความสันติสุข การเสริมสร้างกลไกส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีด้วย

ทฤษฎีแรงจูงใจ คือ 1.) เชิญชวนผู้ที่กำลังศึกษา 2.) ให้คุณค่าบุคลากรรุ่นพี่ 3.) มีผู้ใหญ่คอยให้การสนับสนุนอย่างใกล้ชิด 4.) จัดตั้งกลุ่มร่วมคิดพัฒนา

บรรณานุกรม

- กรมการศาสนา. (2539). ประวัติการศึกษาคณะสงฆ์. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา.
- จาริณี จันทศรี. (2543). การศึกษากลวิธีสร้างแรงจูงใจในชั้นเรียนของครูภาษาอังกฤษ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ ภาควิชามัธยมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดารณี พานทองและ สรุเสกข์ พงษ์หาญยุทธ. (2542). ทฤษฎีการจูงใจ. กรุงเทพมหานคร. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ประวิณ เอี่ยมยี่สุน. (2553). การพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของแรงจูงใจในการสอบและคะแนนสอบของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). สถาบันสงฆ์กับสังคมปัจจุบัน. กรุงเทพฯ: ผลิธัมม.
- พระไพศาล วิสาโล. (2546). พระพุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤต. พิมพ์ครั้งแรก. กรุงเทพฯ มูลนิธิสดศรี- สฤษดิ์วงศ์.
- พระมหาขวัญชัย ปุตุตวิเสโส (บุตริวิเศษ) (2560). ทิศทางการพัฒนาบทบาทของผู้สำเร็จการศึกษาเปรียญธรรม 9 ประโยคในทศวรรษหน้า. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาธีรสุข ธรรมสารโร(อุปัชฌาย์). (2545). การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี: กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดโมลีโลกยาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาศรภูมิ สิริวัฒนโณ(จิตร์จางค์). (2557). การบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชวรมนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2530). ปรัชญาการศึกษาไทย. กรุงเทพฯ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชกิจจานุเบกษา 16 เมษายน 2562 พระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2562 เล่ม 136 ตอนที่ 50 ก
- รายงานการเสวนาทางวิชาการเรื่อง การศึกษาคณะสงฆ์กับการปฏิรูปการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- รายงานวิจัยเรื่อง แนวทางปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์ไทย ชาติเมธี หงษาและวัชรระ งามจิตร์เจริญ โครงการวิจัยพุทธศาสนศึกษา ศูนย์พุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2563).
- ลา ลูแบร์, ชิมมอน เดอ. (2548). จดหมายเหตุ ลา ลูแบร์ ราชอาณาจักรสยาม. นนทบุรี: ศรีปัญญา.
- สุบรรณ เอี่ยมวิจารย์. (2561). การบริหารหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษาในศตวรรษที่ 21 การประยุกต์ใช้แนวคิดการจัดการสมัยใหม่เพื่อมุ่งสู่ความเป็นเลิศ ตักสิลาการพิมพ์ 2561 มหาสารคาม พิมพ์ครั้งที่ 1
- สุรางค์ ไคว์ตระกูล. (2541). จิตวิทยาการศึกษา. ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุวิทย์ อิศาศวัต. (2561). ประวัติศาสตร์ไทยสมัยธนบุรี. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.

Keller, J. M. (1987). Strategies for stimulating the motivation to learn. Performance and instruction 26 (8) : 1-7.

Lumsden, L. (1994). Student motivation to learn. (Online). Available from:
<http://eric.uoregon.edu/pdf/digests/digest092/pdf> (2012, September 5)

Pintrich, P.R., and Schuck, D.H. (1996). Motivation in education theory, research and application. New York: A Simon & Schuster.

Reeve, J” (1996)” Nurturing inner. Motivational Resources. Boston.